

JORGE

LUIS

BORGES

Brodie

Raporu

ÇEVİRİ: YILDIZ ERSOY CANPOLAT

JORGES LUIS BORGES
BRODIE RAPORU

Can Modern

Brodie Raporu, Jorge Luis Borges

İspanyolca aslından çeviren: Yıldız Ersoy Canpolat

El informe de Brodie

İlk baskı: Emecé, 1970

Bu çeviride kaynak alınan baskı: Emecé, 2005

© 1995, María Kodama

© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mayıs 2023, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Emrah İmre

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni ve dizi tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Elif Yücel / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No: 16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-6097-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

JORGES LUIS BORGES

BRODIE RAPORU

ÖYKÜ

İspanyolca aslından çeviren

Yıldız Ersoy Canpolat

♥can

Jorge Luis Borges'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Atlas, 2021

Alçaklığın Evrensel Tarihi, 2021

Sonsuzluğun Tarihi, 2021

Yedi Gece, 2022

Tango, 2022

JORGE LUIS BORGES, 1899'da Buenos Aires'te doğdu. Cenevre'de ve İngiltere'de eğitim gördü. Bir dönem İspanya'da yaşadıkdan sonra 1921'de Arjantin'e dönerek yazarlık hayatına başladı. 1935'te *Alçaklığın Evrensel Tarihi* derlemesini kaleme aldı. Buenos Aires'te yazarlık faaliyetlerinin dışında kütüphanecilik, İngiliz edebiyatı profesörlüğü, edebiyat cemiyeti başkanlığı gibi görevlerde bulundu. 1955'ten 1970'e kadar Arjantin Ulusal Kütüphanesi'nin yöneticiliğini yaptı. Ünu 1961'de Formentor Ödülü'nü Samuel Beckett'la paylaştıktan sonra ülke sınırlarını aşmıştı. 1980'de prestijli Cervantes Ödülü'ne layık görüldü. 1986'da öldü. André Maurois'ya göre "uyruğu ve mizacıyla tam bir Arjantinli olsa da kendini evrensel edebiyatla yetiştirmiş" olan Borges, edebiyat, felsefe ve inanç tarihinden fikirleri ustaca sentezleyerek yarattığı özgün evrende zaman, uzay, kader ve gerçeklik gibi evrensel konuları kurguyla kurgu dışının sınırlarının yok olduğu bir üslupla kaleme almıştır.

YILDIZ ERSOY CANPOLAT, Çorum'da doğdu. İstanbul Üniversitesi'nde Fransız Dili ve Edebiyatı okuduktan sonra Madrid Complutense Üniversitesi'nde araştırmalarını sürdürdü. Hacettepe Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı, doçentliğe ve profesörlüğe yükseltildi. Pio Baroja'dan çevirdiği *Bilgi Ağacı*'yla 1983 Yaşar Nabi Nayır Çeviri Roman Ödülü'nü kazandı. İspanyol dili ve edebiyatının tanınması için yaptığı hizmetlerden dolayı İspanya Liyakat Nişanı'na ve Latin Amerika edebiyatıyla ilgili çalışmaları dolayısıyla Arjantin hükümeti tarafın-

dan Üstün Hizmet Nişanı'na layık görüldü. İspanyol ve Latin Amerika edebiyatından çevirilerinin yanı sıra *İspanyol Edebiyatı Öykü Antolojisi* ve *Latin Amerika Edebiyatı Öykü Seçkisi*'ni hazırladı.

İçindekiler

Araya Giren	15
Aşağılık Adam	21
Rosendo Juárez'in Öyküsü	29
Karşılaşma	37
Juan Muraña	45
Yaşlı Kadın	51
Düello	59
Öteki Düello	67
Guayaquil	73
Markos'a Göre İncil	83
Brodie Raporu	91

Önsöz

Kipling'in son öyküleri, Kafka'ninkilerden ya da James'in-kilerden daha az karışık, daha az korku verici değildir, kuşkusuz onları aşar bile; ama Kipling 1885'te, Lahor'da bir dizi kısa, yalın öykü yazmaya koyuldu, 1890'da da bunları bir araya getirecekti. "In the House of Suddhoo", "Beyond the Pale", "The Gate of the Hundred Sorrows"¹ gibi bunların çoğu özlü birer başyapıt; bir gün düşündüm ki yaşlılığın sınırına gelmiş, mesleğinin bilincinde olan bir yazar da, pekâlâ ukalalık etmeden, dâhi bir gencin tasarlayıp ortaya koyduğu bir yapıta öykünebilir.

Bu öyküleri sarkıtmadan, kısa kısa yazmaya özen gösterdim, ne derece başarılı oldum, bilmiyorum. Yalın olduklarını söylemeye cesaretim yok; en belirgin özelliği karmakarışıklık olan evrenin peşinden giden tek bir yalın sayfa, tek bir yalın sözcük yoktur yeryüzünde. Açıkça belirtmek isterim ki, ne bugün ne de daha önce eskilerin masalcı ya da meselci dedikleri, şimdilerde güdümlü denilen bir yazar oldum. Bir Ezop olma niyetinde değilim. Benim öykülerimin amacı *Binbir Gece Masalları* gibi insanları inandırmak değil, eğlendirmek ve coşturmaktır. Bu amaç, Süleyman Peygamber misali fildişi kuleye kapanacağım anlamına gelmemeli. Politika konusundaki düşüncelerimi herkes çok iyi bilir; Muhafazakâr Parti'ye üye oldum, bu bir tür kuşkucu olmak demektir; ve böylece hiç kimse beni komünistlikle, milliyetçilikle, Yahudi düşmanı

1. (İng.) "Suddhoo'nun Evinde", "Edepsiz", "Yüzlerce Kederin Kapısı". (Y.N.)

olmakla, Hormiga Negra ya da Rosas yanlısı olmakla suçlayamadı. Zamanla hükümetler olmadan yaşamayı hak edeceğiz sanıyorum. En sıkıntılı yıllarda bile düşüncelerimi hiçbir zaman gizlemedim, fakat Altı Gün Savaşı coşkusunun zorlaması dışında, düşüncelerimin yazınsal yapıtlarıma sızmasına hiçbir zaman izin vermedim. Yazın uğraşı gizemlidir; görüşlerimiz geçicidir ve bir şiirin yazılmasının zekâ işi olduğuna inanan ya da inanır gibi görünen Poe'nun tezini değil de, Platon'un Esin Perisi tezini yeğlerim. Klasiklerin romantik tezi, romantik bir ozanın da klasik tezi desteklemelerine hayran kalmaktan kendimi alamıyorum.

Bu kitaba adını veren ve Lemuel Gulliver'in yaptığı son geziden esinlenen metin dışında, benim öykülerim, bugün moda olan terimi kullanacak olursam, gerçekçidir. Öykülerimin hepsi, sanırım, kısa bir zamanda bıkaçağınız ya da çoktan bıktığınız öteki türlerden daha az basmakalıp olmayan bu türün bütün kalıplarına uymaktadır. Onuncu yüzyıldan kalma Maldon'un Anglosakson baladının ve daha geç dönemlerdeki İzlanda sagalarının en güzel örneklerinde olduğu gibi bu öykülerde de koşulların gerektirdiği olgusal buluşlar var bol bol. İki öykü –hangileri olduğunu söylemeyeceğim– bu fantastik yoruma uygun düşer. Dikkatli bir okuyucu birtakım gizli benzerlikleri yakalayacaktır. Tüm yaşamım boyunca çok az olay ben de derin izler bıraktı; son derece tekdüze bir insanım ben.

Seçkinin en güzeli olan “Markos'a Göre İncil” başlıklı öykünün ana çizgilerini Hugo Ramirez Moroni'nin bir düşüne borçluyum; imgelemimin ya da aklımın uygun bulunduğu değişikliklerle bozmuş olmaktan korkuyorum. Zaten yazın, güdümlü bir düşten başka bir şey değildir.

Barok biçemin sürprizlerini de, beklenmedik bir son hazırlayan sürprizleri de hep bir yana bıraktım. Kısacası bir şaşkınlık sergilemektense bekleneni hazırlamayı yeğledim. Yıllarca değişik ve yeni şeyler sayesinde iyi bir yazı çıkaracağımı sandım; şimdi yetmiş yaşımı geride bırakırken kendi sesimi bulduğuma inanıyorum. Sözcüklerle oynamak, ağır bir tümceyi hafifletmek ya da tumturaklı bir tümceyi yumuşatmak dışında, yazılanı ne bozar ne de düzeltir.

Her dil bir gelenek, her sözcük ortak bir simgedir; bir yeniliğin de değişiklik yapabilmesi saçmadır; Bir Mallarmé'nin

ya da bir Joyce'un görkemli fakat çok zaman okunmaz yapıtlarını anımsayalım. Bu mantıksal nedenler yorgun düşmenin bir sonucu olabilir. Yıllar bana Borges olmaya boyun eğmeyi öğretti.

Yansız olmak gerekirse, Paul Groussac'ın hüznünlü yargısına göre her baskısı bir öncekini aratan (*dont chaque édition fait regretter la précédente*) İspanyol Kraliyet Akademisi Sözlüğü ve Arjantin sözcüklerini ve deyimlerini içeren ağır sözlükler pek tedirgin etmiyor beni. Okyanusun batısındaki sözlükler de doğusundaki sözlükler de dilimizi bölmek ve ayrılıkları vurgulamak amacı taşıyor. Roberto Arlt'ın Buenos Aires argosu bilmesi yüzüne vurulduğunda, "Ben Villa Luro'da yoksul ve yasadışı insanlar arasında yaşadım ve gerçekten bunları inceleyecek zamanım olmadı," diye yanıt verdiğini anımsıyorum. Aslında Buenos Aires argosu, tango yazarları ve bestecileri tarafından uydurulmuş yazınsal bir şakadır ve gramofon plaklarıyla öğrenenler dışında varoşlarda yaşayanlar bu dili pek bilemezler.

Öykülerimi zaman açısından olsun uzam açısından olsun bir parça uzağa yerleştirdim. Böylece imgelem daha özgürce hareket edebilir. Geçen yüzyıl sonunda Palermo ya da Lomas varoşlarının nasıl olduklarını 1970 yılında, ayrıntılı bir biçimde kim anımsayabilir? İnanılmaz gibi görünse de, bir polis gibi, ufak dalgınlıklar peşinde koşan hasta kafalar var. Örneğin Martín Fierro'nun kemik çuvalından değil de kemik torbasından söz etmesine dikkat ediyorlar ve hiç hakları yokken, atın tüylerinin pembe doru olmasını da yadsıyorlar.

Ey okur, Tanrı seni uzun önsözlerden korusun. Bu alıntı Quevedo'dan: O, sonunda keşfedilecek bir tarih yanlışlığı yapmamak adına, Shaw'un önsözlerini hiç okumadı.

J.L.B.

Buenos Aires, 19 Nisan 1970

ARAYA GİREN

“2. Samuel”, 1:26

Bu öyküyü Nelson’ların en küçük çocuğu Eduardo’nun bin sekiz yüz doksan küsur yılına doğru, Morón çiftliğinde, eceliyle ölen abisi Cristián’ın ölüsünün başında (pek olası değil ama) anlattığı söylenir. Gerçek olan, peşe mate çayı içilen o uzun üzüntülü gecede, bu öyküyü birisinin bir başkasından duyduğu, o başkasının da bunu, bana anlatacak olan Santiago Dabove’ye yinelediğidir. Yıllar sonra aynı öyküyü olayın geçtiği yerde, Turdera’da anlattılar bana. Biraz daha ayrıntılı olan ikinci anlatım, doğal olarak ufak birkaç değişiklik ve çelişkiye karşın sonuçta Santiago’nun anlattıklarını doğruluyordu. Bugün bu öyküyü yazmamın nedeni, bunun, eğer yanılmıyorsam, eski kırsal kesim insanların vicdanına küçücük trajik bir ayna tutmasıdır. Aslına bağlı kalacağım, ama kimi ayrıntıları eklemek ya da öne çıkarmak konusunda yazının baştan çıkarıcılığına dayanamayacağımı şimdiden görür gibiyim.

Turdera’da onlara Nilsen’ler derlermiş. Rahip, kendisinden önceki rahibin bu insanların evinde, gotik harflerle kaleme alınmış, kara ciltli eski bir İncil gördüğünü

ve buna şaşığını anımsadığını anlattı bana; elyazısıyla son sayfalarına adlar ve tarihler yazılmış. Evde bulunan tek kitapmış. Her şey gibi yitip gidecek olan, Nil- sen'lerin rastlantı sonucu kalan tarihçesi. Şimdi yerinde yeller esen harabe ev sıvasız, tuğladanmış; dış kapıdan sonra birisi kırmızı taş döşeli, birisi toprak iki avlu ayrılı- yordu. Bu eve yabancılar pek girmezmiş, Nilsenler yal- nızlıklarını özenle korurlarmış. Boş odalardaki portatif karyolalarda yatarlarmış, bütün lüksleri atlar, eyerler, kısa saplı bıçaklar, cumartesi günleri giyilen şık giysiler ve kavga çıkarmalarına neden olan içkilermiş. Uzun boy- lu ve kızıl saçlı olduklarını biliyorum. Bu iki Arjantin doğumlu Avrupalı damarlarında, kuşkusuz adlarını bile duymadıkları Danimarka'nın ya da İrlanda'nın kanını ta- şıyorlardı. Mahalleli bu iki kızıl saçlıdan korkuyordu; ad- larının bir cinayete karışmış olması olanaksız değildi. Bir kez omuz omuza verip polisle çatıştılar. Küçüklerinin Juan Iberra'yla çatıştığı ve bu işten anlayanlara göre de hiç de altta kalmadığı anlatılır. Sürü güdücülüğü, araba sürücülüğü, at hırsızlığı ve kimi kez de kumarda hile yapmışlar. İçki içerken, kumar oynarken eli açık olmaları dışında, cimrilikleriyle ün kazanmışlardı. Akrabaları var mıydı, nereden gelmişlerdi kimse bilmiyordu. Bir kağın- ları, bir çift de öküzleri vardı.

Costa Brava'ya damgasını vuran kabadayılardan be- densel açıdan farklıydılar. Bu durum ve bilmediğimiz başka şeyler aralarındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı oluyor. Bunlardan birisiyle arayı bozmak iki düşman ka- zanamak demektir.

Nelson'lar çapkındı, ama aşk öyküleri o zamana de- ğin batakhanelerden ve genelevlerden öte gitmiyordu. Bu yüzden, Cristián birlikte yaşamak üzere Juliana Bur- gos'u eve getirdiğinde dedikodunun ardı arkası kesilme- di. Hizmetçisi olduğu doğrudu ama kadına çirkin, sah-

te takılar takıp eğlenceye götürdüğü, insan önüne çıkar-
dığı da en az onun kadar doğrudu. Kimi tango figürle-
rinin ve kadınlara sultanmanın yasak olduğu, hâlâ bol
ışık altında dans edildiği yoksul mahalle eğlenceleriymi-
di bunlar; Juliana esmer tenli, badem gözlü bir kızdı, gü-
lümsemesi için birinin bakması yeterdi. Çalışmanın ve
bakımsızlığın kadınları yıpratmış yoksul bir mahalle için
fena sayılmazdı.

Başta, Eduardo onlara eşlik ediyordu. Sonra bilmem
ne işi için Arrecifes'e gitmesi gerekti; dönüşte yolda bul-
duğu bir kızı eve getirmiş, birkaç gün sonra da kapının
önüne koymuştu, gittikçe asık suratlı olmuştu, barda tek
başına kafayı buluyor, kimseyle konuşmuyordu. Cristián'
ın kadınına tutulmuştu. Belki de bunu kendisinden önce
anlamış mahalleli, iki kardeş arasındaki gizli rekabeti ha-
ince bir zevk alarak gözetliyordu.

Bir gece Eduardo, geç vakit köşeyi döndüğünde
Cristián'ın siyah atının evin önündeki kazığa bağlandığı-
nı gördü. En güzel giysilerini giymiş abisi avluda onu
bekliyordu. Kadın elinde mate çayı gidip gidip geliyor-
du. Cristián, Eduardo'ya şöyle dedi:

“Fariás'lardaki bir eğlenceye gidiyorum. Al, Juliana
senin olsun; istediğin gibi kullan.”

Ses tonu yarı buyurgan, yarı içtendi. Eduardo bir
süre ona bakakaldı, ne yapacağını bilemiyordu. Cristián
kalktı, bir nesneden başka bir şey olmayan Juliana'ya de-
ğil de Eduardo'ya veda etti, atına bindi, hiç acele etme-
den sürüp gitti.

O gecedен sonra kadını ortaklaşa kullandılar. Ma-
halleliyi çileden çıkararak bu çirkin üçlü ilişkinin ayrıntıla-
rını kimse bilmeyecekti. İşler birkaç hafta iyi gitti, fakat
böyle süremezdi. Kardeşler kendi aralarında Juliana'nın
adını hiç kullanmıyorlardı, hatta ona seslenirken bile. Fa-
kat birbirleriyle dalaşmak için bahane arıyorlardı ve bu-

Bu öyküleri sarkıtmadan, kısa kısa yazmaya özen gösterdim, ne derece başarılı oldum bilmiyorum. Yalın olduklarını söylemeye cesaretim yok; en belirgin özelliği karmakarışıklık olan evrenin peşinden giden tek bir yalın sayfa, tek bir yalın sözcük yoktur yeryüzünde. Açıkça belirtmek isterim ki, ne bugün ne de daha önce eskilerin masalcı ya da meselci dedikleri, şimdilerde güdümlü denilen bir yazar oldum. Bir Ezop olma niyetinde değilim. Benim öykülerimin amacı *Binbir Gece Masalları* gibi insanları inandırmak değil, eğlendirmek ve coşturmaktır.

Borges'in öykülerini okurken, onlara diğer bütün kitapların anahtarını verecek kitabı arayan Babil kütüphanecileri gibi, biz de kusursuzluk yanılıısıyla elde edilemez olanın baş döndürücülüğü arasında gidip geliyoruz.

Georges Perec

#suç #ölüm #kurmaca #bellek #buenosaires #arjantin

